

Від подорожування до філософування: світоглядно-філософський аналіз

У статті розглянуті колізії і суперечності на шляху людини подорожуючої (*homo viator*); описані пошуки та показана дорожня карта, яка щільно всіяна умовними знаками-символами, котрі сучасній людині необхідно розшифрувати, якщо вона прагне до пізнання власної сутності та сутності світу. Останнє постає як можливість лише під час безпосередньої Зустрічі з Іншим, у порівнянні та комунікації з ним, що, водночас, є смислом справжньої мандрівки, і, особливо, такої, яка початково націлена на осягнення сенсу людського буття.

Ключові слова: мандрівка, шлях, подорожування, людина подорожуюча (*homo viator*), пошуки, філософування, сенс людського буття.

Постановка наукової проблеми та її значення. Від подорожування до філософування один крок і шлях, що проходить через осмислене й усвідомлюване людське життя-буття у пошуках себе справжнього і того місця, де ця справжність була б затребуваною. Підтвердженням цього є ряд філософів-мандрівників, котрі в свій час, відважившись на перший крок, пройшли увесь шлях, залишивши по собі дорожню карту, всіяну умовними знаками-символами, які сучасній людині слід ретельно розшифрувати, якщо вона прагне рухатися далі за видноколо, доповнюючи новими контурами-орієнтирами мапу сучасного інтерактивного світу.

Мета та основне завдання нашого дослідження – показ колізій і суперечностей, які виникають на шляху людини подорожуючої (*homo viator*), а також пошук смисложиттєвих орієнтирів, котрі сприятимуть виходу із складних кризових ситуацій, в які так часто втрапляє сучасна українська людина.

Отож, рухатись будемо від філософа до філософа і вслід за кожним, аж поки не проявляться контури власного шляху, опорними пунктами якого стануть сучасні тенденції, зібрані із ціннісних смисложиттєвих орієнтирів.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів. Багатьом із нас відомий перелік філософів-мандрівників, і він вражає: Ксенофан, Платон, Аристотель, Фома Аквінський, Августин Блаженний, софісти як подорожуючі вчителі мудрості та ряд інших. Майже всі мислителі різних епох так чи інакше подорожували, тобто мали відношення до феномену подорожей. Тільки Сократ належав до тієї меншості античних мудреців, які не дуже полюбили подорожі. Однак, у молоді роки він їздив на Самос, був у Дельфах, а також на Істмі. Як відомо, Сократ надавав перевагу духовно-збагачувальному аспекту подорожування [7].

Іншу когорту античних мислителів (з точки зору позитивного ставлення до подорожування) очолив Ксенофан. Він був допитливим, схильним до критики філософом, який майже все життя провів у тривалих мандрах по містах древньої Греції, а під кінець життя поселився в Елеї, де пізніше виникло вчення елеатів [7].

Один із найвідоміших філософів античного світу Платон, з науковою метою, разом з іншими сократиками, їздив в Мегари до Евкліда, а також тричі подорожував до Сицилії. Аристотель, після смерті Платона, також багато подорожував. Він побував у Македонії, Афінах, де здобував нові знання [7].

Відомо, що одним із найяскравіших представників Середньовіччя був Фома Аквінський. У своєму нестримному прагненні до науки, він пройшов через усі Альпи, Бургундію, подолавши пішки більше тисячі миль, потрапив до Парижа, а згодом, пройшовши ще 300 миль, потрапив до Кельна. Ще один знаний представник цієї епохи Августин Блаженний, народившись у африканській провінції, у віці 16 років відправився на навчання до Карфагену, а згодом отримав вчительську посаду в Римі та хрестився в Мілані [7].

Мандрівний стиль життя сповідували софісти як подорожуючі вчителі мудрості і, можливо, їхня плідна у соціально-політичному значенні ідея щодо природної рівності людей народилась саме в результаті постійних мандрівок.

Варто зазначити, що історія людства – це літопис прокладання та освоєння караванних шляхів, паломництва до святих місць, мореплаваль, відкриття нових земель. І особлива сторінка в цьому літописі належить філософам, які здійснювали тривалі подорожі заради пізнання світу та пошуку істини.

Одним словом, подорожування, мандри, чи більш сучасне – туризм – це «шляхетний вияв людської присутності у світі» [8]. Про це, і не тільки, йшлося на всеукраїнському «круглому столі», присвяченому «філософії туризму». Його учасниками були понад 40 докторів і кандидатів філософських наук: М. В. Попович, С. В. Горський, І. Ф. Надольний, В. Г. Табачковський, М. І. Михальченко, М. М. Кисельов, В. А. Малахов та ін. У своїх доповідях вчені висвітлювали туризм як культурне явище і як чинник духовного розвитку особистості, аналізували філософсько-світоглядні аспекти туризму, характеризували його моральний та екзистенційний виміри, значення в структурі суспільно-політичних відносин, а також у процесі становлення й розвитку громадянського та інформаційного суспільства [8].

Ми ж спробуємо пильніше придивитися до людини подорожуючої (*homo viator*), щоб за її нестримним бажанням «розширити видноколо», розгледіти задатки та здібності до філософування як стилю мислення, що покликаний якнайповніше охоплювати та виражати усю єдність-цілісність людського буття, аж до осягнення його сенсу.

У ході нашого дослідження виявилось, що у подорожування та філософування схожий зміст, і залежить він перед усім від нашої здатності до дивування (за Аристотелем), а також від нестримного бажання збагнути навколишній природний світ, суспільство, іншу культуру, зрештою – «пізнати самого себе» (за Сократом). І оскільки все краще пізнається у порівнянні, то багато хто із роду людського неодноразово вирушав у мандри.

Так, серед низки мандрівних філософів чільне місце належить нашому «українському Сократу» – Григорію Савичу Сковороді. Відомо, що він пішки обійшов усю Слобідську Україну, подорожував до Москви, відвідував Братиславу, Відень, Італію та Німеччину. Свої враження від мандрівок Григорій Сковорода, зокрема, висловив у «Розмові п'яти подорожніх про істинне щастя в житті» [3].

Власне, філософ дійшов висновку, що щастя людини – в ній самій, у тому, щоб упізнати свій власний внутрішній світ, здружитися з собою, бути добрим до всіх, любити людей. Щаслива людина, доводить письменник, яка здатна любити і яку люблять. Бо людина без любові – мертва. Щастя, за Сковородою, і в любові до природи, бо пізнаючи природу і себе в ній, людина знає радості від сприйняття прекрасного. Не може бути щастя без любові до рідної землі, до рідного краю. Воно тут, а не за морями.

Відомо, що життєвим кредо філософа було: «жити – значить мандрувати». Доцільно порівняти із співзвучним: «бути – значить бути в дорозі» (як натяк на актуальну нині філософсько-антропологічну та онтологічну проблематику).

Варто зазначити, що одним із основних чинників багатьох подорожей є не стільки збирання знань, скільки знайомство з іншими людьми та їх культурами. У цьому, як справедливо зауважує В. Пазенок, полягає докорінна відмінність «справжнього» мандрівника від «людини-пройдисвіта», котра безцільно блукає світом у пошуках «кращої долі», ліпшого місця [7].

Справжній мандрівник завжди переслідує певну мету. Більше того, його подорож-мандрівка завжди має початкову точку відліку – рідний Дім. До нього рано, чи пізно, повертається подорожуючий (турист), збагачений новим ціннісно-цінним досвідом.

Пригадаймо хоча б Одисея, який у пошуках «золотого руна», долаючи низку перешкод, все-таки повертається до рідного острова Ітаки. Подібні герої та їхні мандрівки-пошуки зображені у багатьох народних казках, і не тільки. Вони ще з дитинства спонукають нас до філософських роздумів про добро і зло, про правду і кривду, про вибір вірного шляху, про тілесні перетворення-зцілення, зумовлені цілющим впливом «живої» і «мертвої» води і т. ін.

Таким чином, мудрість – річ також набута, така, що приходить із життєвими випробуваннями і знанням. За великим рахунком, мудрість – це не підсумок, а процес осягнення великої сили вічної

божественної любові, котра рухає цей світ, котра ніколи не покидає нас. Варто тільки пильніше придивитися. Адже все, що нам потрібно, завжди поряд з нами, але, щоб зрозуміти це, необхідно пройти шлях тривалістю в життя, можливо і не одне.

І якщо людина пізнає шлях, то вона пізнає ціль, тому що «ціль не наприкінці шляху, а на усій протяжності – в кожному кроці присутня. Бути в дорозі – значить бути біля цілі. Бажано знайти свій шлях. Справа може бути сильно ускладненою, бо хтось скаже: цієї дороги нема на жодній мапі, цю дорогу знайти неможливо, просто йди вслід за кимось. Шлях – це не шосейна траса. Власний шлях більше подібний на політ птаха, він не залишає сліду... Отже, шлях – це стежина, якої не видно. Це не протоптана дорога, ви по ній не йдіть, ступаючи слід в слід, сотень, а то й тисяч інших, тих, що теж в дорозі. Потрібно знайти свій шлях, ніякий інший не підійде» [2] – стверджує дослідник мистецтва Андрій Будкевич. І продовжує: «Якщо ви індивідуум, йдіть власним шляхом, живіть своїм життям, займайтеся своєю справою, без якої життя, не життя. Таким чином буття набуде наповненості» [2]. Більше того, на думку Будкевича: «Йти треба самому. Шлях поважає одинаків, а не спільноту, самотність не натовп, у повазі свобода, а не пристосуванство» [2].

Відомий англійський філософ і соціолог З. Бауман, досліджуючи якісні ознаки людини подорожуючої, стверджує: «Турист бажає зануритися в незнайому, екзотичну атмосферу (приємне, збуджуюче, омолоджуюче відчуття, нібито вас тягнуть морські хвилі)» [1]. І це дійсно так. Адже після справжньої мандрівки відбувається екзистенційне оновлення особистості, її «з-цілення» зі світом і як результат – позитивно-«цілюще» ставлення до інших. Більш того, сама особа стає Іншою. Вона починає відчувати справжню свободу, адже межі її власного буття, її присутності у світі, розширилися. І як писав М. Монтень: «Моя потреба у свободі така велика, що якщо б мені заборонили доступ до якогось куточка, що знаходиться де-небудь в індійських землях, я відчув би себе деякою мірою приниженим» [4].

Без сумніву, сучасне інформаційне суспільство, за допомогою сучасних інноваційно-інформаційних технологій, практично не обмежує доступ до будь-яких джерел інформації та місць у світі. Сучасна людина, через мережу Інтернет, може здійснювати «віртуальні подорожі» буквально не виходячи із дому. І це, звісно, спричиняє цілий ряд позитивних впливів на особистість, хоча певні ризики також мають місце бути. Про це, і не тільки, є багато публікацій, в тому числі й наших [5; 6; 9].

Отже, потреба у подорожах – це одна із базових потреб людини, а також одна із визначальних рис ментальності людської особистості.

Тому, **висновки та перспективи** подальших досліджень будуть наступними:

Згідно намічених сучасних тенденцій, пошуки взаємозв'язку між подорожуванням та філософуванням варто продовжувати, дещо змістивши поле сучасних досліджень до над-сучасної «віртуальної реальності», щоб за допомогою «віртуальної подорожі», чи то «віртуальної екскурсії» та її багатовимірних можливостей, ще більше наблизитися до сутності людини подорожуючої (*homo viator*), котра, на нашу думку, здатна про-явитися у сучасному світі як людина цілісна (*homo holos*), тобто у всій повноті її власного життя-буття.

Джерела та література

1. Бауман З. От паломника к туристу / З. Бауман // Социологический журнал. – 1995. – № 4. – С. 146–147.
2. Будкевич А. «Над місцем тим – зелені хвилі гір, вночі таємне мерехтіння зір...», – мотив з вірша Петра Мідянки [Електронний ресурс] / А. Будкевич. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: http://texty.org.ua/pg/blog/aict/read/64280/Nad_miscem_tym__zeleni_khvyli_gir?a_offset=
3. Малахов В. А. Апологія туризму. Екзистенційно-етичний сенс туризму як різновиду подорожування / В. А. Малахов // Філософські нариси туризму. – К., 2005. – С. 123.
4. Монтень Мишель. Об искусстве жить достойно. Философские очерки / Мишель Монтень. – М., 1975. – С. 193.

5. Опейда Л. М., Опейда А. Р. Віртуальний тур як засіб формування позитивного іміджу міста (на прикладі проекту «Віртуальний Луцьк») / Л. М. Опейда, А. Р. Опейда // Соціологічні студії : наук.-практ. журнал. – 2016. – № 2 (9). – С. 25–30.
6. Опейда Л. М., Опейда А. Р. Туризм як внутрішня потреба екзистенційного оновлення особистості / Л. М. Опейда, А. Р. Опейда // Соціологічні студії : наук.-практ. журнал. – 2015. – № 2 (7). – С. 43–46.
7. Пазенок В. С. Філософія туризму / В. С. Пазенок. – К. : Кондор, 2004. – 268 с.
8. Философия и интеграция современного социально-гуманитарного знания (материалы «круглого стола») // Вопросы философии. – 2004. – № 7.
9. Opeida L., Opeida A. The development and implementation of innovative and information technologies in the tourism activities and educational process (using “Virtual Volyn” as an example) / L. Opeida, A. Opeida // KELM : Knowledge. Education. Law. Management. (Nauka. Oświata. Prawo. Zarządzanie). – Lodz : PIKTOR, 2017. – №4 (20) – P. 272–277.

Opeida Ludmila, Opeida Artur. From Travelling to Philosophy: World-philosophical Analysis. The article deals with the collisions and contradictions on the homo viator way; the searches are described, and the roadmap which is densely littered with conventional symbols that a modern man needs to decipher if he is to know his own essence and essence of the world is shown. The latter appears as an opportunity only during the direct Meeting with the Other, in comparison and communication with him, which, at the same time, is the sense of a true journey, and especially the one that is initially aimed at the grasping of the sense of human being.

Key words: travelling, way, journey, homo viator, search, philosophizing, sense of human life, sense of human being.

Опейда Людмила, Опейда Артур. От путешествования к философствованию: мировоззренческо-философский анализ. В статье рассмотрены коллизии и противоречия на пути человека путешествующего (homo viator); описаны поиски и показана дорожная карта, усыпанная условными знаками-символами, которые современному человеку необходимо тщательно расшифровывать, если он стремится к познанию собственной сущности и сущности мира. Последнее возникает как возможность, только во время непосредственной Встречи с Иным, в сравнении и коммуникации с ним, что, одновременно, есть смыслом настоящего путешествия, и, особенно такового, которое, в конечном счете, нацелено на познание смысла человеческого бытия.

Ключевые слова: путешествие, человек путешествующий (homo viator), путь, поиски, философствование, смысл человеческого бытия.

Стаття надійшла до редколегії
24.11.2019 р.

УДК 37.03

Оксана Сохацька

Роль творчості у формуванні світоглядної культури особистості

Статтю присвячено проблемі формування світоглядної культури як творчого потенціалу в розвитку особистості. Розкривається практична орієнтація світоглядної культури, яка є культурою практичного творення світу, наголошується її вагома присутність у творчості особистості, у її життєвому світі. У статті відзначається, що світоглядна культура є необхідною передумовою власної життєдіяльності особистості.

Особливого значення світоглядна культура набуває в переломні історичні епохи, коли загострюється потреба в цілеспрямованій організації соціальної творчості, у подоланні відсталих установок, які втратили свій смисл цінностей, і в утворенні якісно нових форм творчості. Соціокультурний розвиток відповідно продукує зміст нових установок. Освоєння об'єктивних закономірностей суспільства, визначення історично найбільш значущих із них – вихідна основа пошуку оптимального поєднання суспільних і особистісних інтересів.

Ключові слова: світоглядна культура, творчість, особистість, життєвий світ, життєдіяльність.